

Изази Суботом.
 Цијена:
 За ЦРНУ ГОРУ за годи-
 ну ф. 6, за по године ф. 3,
 за четврт године ф. 1 и
 50 новчића.
 За АУСТРО-УГАРСКУ
 за годину ф. 6, за по год.
 ф. 3, за четврт године ф.
 1 и 50 новчића.
 За СРБИЈУ за годину
 ф. 7 за друге земље ф. 8.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕЋЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у
 плаћеним писмима неко-
 средно администрацији «Гл.
 Црногорца» на Цетиње, а
 може се и картом унут-
 рницом на пошту у Котор.
 Донеси шилу се уредниш-
 тву. Рукониси се невратљају.

За огласе плаћа се од
 реда 5 новч. За огласе веће
 и на дуже вријеме мање.

Телеграфске вијести.

Бечки „Кореспонденц-биро“ јавља:

БУКАРЕШТ, 5. Јунија: Књаз Милан дође амо. Примисе га на колодвору Братијано и Коголицеано. Књаз Карло, налазећи се код Цара, није га могао уримити. Књаз Карло посети Милана по одласку Цара, Књаз Милан одврати појет.

ВЕРЗАЉ, 8. Јунија: Посланичка комора прими са 363 проти 158 гласова дневни ред, да министарство нема народнега повјерења. Министарство изјави, да ће земља изрећи осуду између сједишене левнице и конзервативаца.

ВЕРЗАЉ, 8. Јунија: Сенат саслушао извјештај Депајра, који говори о нужди распуштења коморе. Расправа буде на молбу левнице одгођена за сјутра.

ПЕТРОГРАД истога, службено: Бомбардовање тврђаве Карса отпочело је 5. овога са 25 тешких топова.

ГЛАВНИ КЊАЖЕВСКИ СТАН
 8. Јунија, службено: Црногорска војска напустивши великој надмоћности турској Дугу, заузела је позиције на Дебели Грм и под Острог, да ту дочека силу турску. Петнаша са 40 батаљона и 20 топова и 5000 коња оморке ударили су у нећељу. До овога часа жестоки бо-траје и дању и ноћу. Турци нијесу ни стопе напријед могли. И ако нај-последње продру, биће са грднијем гу-битком њиховијем, које је већ у ова три дана врло знатна. Црногорци се боре одушевлено. —

Цетиње, 8. Јунија:

Крвави бој бије се на нашој сјеверној и јужној граници, као што вели брзојав на челу данашњег листа дан и ноћ. Турци, чим обавише опскрбу Никшића са храмом, занешени стеченијем успјехом, ударише још у нећељу на нашу границу према Острогу. Они, као што мнијаху лани после Бишане, да су Црногорце разбили до дивљег бјежања, и као што и овога пута по свијету телале, мнијаху доиста да су Црногорце, тако рекућ, и без боја разбили и дотлеи сатри, да им, као што турска лажи-труба «Нов. сл. Преса» кликује, стоје отворена врата у Црну Гору и незапријечен пут на Цетиње. И чини се, да су Турци у том своме побједилачком лудилу мало и бирали путеве и начине, како ће на Зети Црну Гору пресећи по сред сриједе. Сва је прилика да су се Турци мало превећ залећели и пре-наглили, и нећемо погријешити, ако речемо, да се Сулејман каје, што није у Никшићу остао. У том погледу ми смо још утврђени у свом изрече-ном увјерењу, да је Сулејман улетео у «Вучи-До», и да би га се радо ри-јешно, кад би икако било м гуће. Течај досадањег боја од 4 дана у-кријепљује нас у тој мисли: Турци нијесу ни стопе крочили напријед а назад су покушавали, но ни то није лако. Досад су сви изгледи за нас, у колико човек по резултатима смијих бојева предвиђати може. Службени брзојав каже, да се Црногорци као свагда одушевлено боре. Земљашне околице бојишта, у колико су нама познате паклошле су нама у сваком погледу бољу страну. Но док се опера-ције неврше, кије нам с том оп-

ширије говорити, на што у осталом нећемо дуго чекати.

Осим ових бојева на сјеверној граници био је исти данас и на јужној и то један између накрвавијех и по нас најсајнијих на тој страни досад. Ово је у десетак дана веће трећи бој испред Спужа, и то један сајни од другога. Сајиб-паша покушавао је три пута срећу са нашијем непобједимјем војсковођом Господи-ном Божом. Његово најновије војводско дјело јест доста круном његови-јем досадањим проти-операцијама према Сајибовој војсци.

Јао нам је, што до овога часа, изгледајући службенога извјештаја из главног стана, неможемо опширније проговорити о овом најсајнијем дјелу наше јужне војске и њезина генијал-нога војсковође. Но то, што о њему рекосме, из најпоузданијег је извора. И о том нема сумње, да је Али-Сајибова војска дјнас до ного поту-чена. О Господину Божу и његовој војсци незнајаше од јучењих ништа, а најмање Турци њиховом несрећом.

«Тешко о коме, ко се на ме на-мјери!» — бијаше за нас кратка али утјешитељна порука главноко-мандујућег јужне војске. Да, и збоља било је тешко Сајибу и његовој вој-сци, кад у оном тренутку, кад су мнштели, да им је скоро у руци Да-ниловград, нагазише на оно чега се никада ни падали нијесу: Као из земље искренувиши, удари их попут грома наша војска спријед и са бока, те их у том часу смете и забуши, тако да је у најдивљем бјегству о-крнула плећи према Спужу и изло-жила их црногорском јатагану. Ни сами Спуж није се Арбанасима чинио довољно сигурнијем уточиштем, они одлећоше мимо њега низа Зету, и тешко да ће их већ вијети тако брзо црногорско бојиште. Сам низам спа-сао се једва у тврђаву Спужа, и «да имањасмо јоште само два батаљона војске, неби Турцима ни гласник био утека» — вели дотични извјештај.

Неможемо, да се утјечемо пред службени извјештај и његове детаље, но толико можемо споменути, да тур-ски губитци броје на хтљаде мртви-јех без рањенијех.

Непроцјељиви су резултати и неизмјерне добре посљедице овога успјеха нашега оружја. Прво, велики порази и губитки у три боја једно за друкијем, чине у материјалном и моралном погледу јужну турску вој-ску са свијем неспособном за бој са Црногорцима. Друго, осигурана су и обезбјеђена лећа наше сјеверневојске под Острогом, која је била у бојазни, да недосије међу двије ватре, као што је била намјера турскијех војско-вођа. Треће, овај сајни успјех, који се збно на догледу обадвијух сјевер-нијех војска, наше и турске, пресадиће се морално на исте, те ће укријепити прегнуће и самопоуздање наше, а у-бити и разоронити наду душманске војске, која је од Сајибове операције очекивала спас свој.

Ратне вијести.

(Од нашега извјештача).

Бој на Расиној Главници.

У суботу 4. Јунија испред саме зор-е крену из Спужа 8 табора низама и 4—5 табора башибозука (Арбапашки Ма-

лисори) према Расиној Главници. Наша војска састојала се из два батаљона: из љешанског и цеклинског, које наш гла-внокомандујући, Госп. Божа Петровић би-јаше најбогдије распоредио. Бој отворише најприје предстраже на Расиној Главни-ци, које се бијући почеше редовито уз-мицати према Суки, главници више Ра-сине Главнице. На Суки придружи се још око 200 војника к узмицаним пред-стражама, које се тако појачане, жестоко бише са Турцима. Док год ови неуминуше деснијем крилом, како ће ухватити Са-ђавца, брдо, које влада са свијем поло-жајима од Планае. Тад по наредби по-вукоше се наши са Суке натраг. Турци добоше већ до половине Сађавца, и дошавши без отпора сасвијем близу на-шијех покритијех положаја, буду напад-нути јуришем с наше стране са Сађавца, и дадоше се одмах без свакога отпора у дивље бјегство, прогоњени од нашијех до Суке и Расине Главнице. Овђе буду бјежећи Турци задржани и подкријепљени резервом, која стајаше на Сребрној Главници. Сад ударе Турци на Суку са још већом силом. Те им пође за руком, суз-бити Црногорце, којима у то стиже у по-моћ војвода Илија Пламенац са два батаљона Бјелопавлића. Сад ударише Цр-ногорци са удвојеном снагом на Турке и доћерају их до саме Расине Главнице.

Четири пута домише Црногорци Тур-ке низ Суку, узимљући ју и напуштава-јући, док их најпосље неогинуше до сре-бне Главнице, која лежи крај сама Спужа, и на којој су турски шатори.

Губитак турски велик је: биће око 2000 мртвијех и рањенијех. Нашијих 28 мртвијех и 40 рањенијех.

Узето доста острогуша, да и креме-њача и другога оружја. Бој трајаше од 5 сати у јутру до два сата поподне. У овом боју страдали су највише Арбанаси. Б. Н.

(Први званичан извјештај из главног стана александропољског кора руске кавкаске војске). Стан испред Сајима 18. Априла. Прва одјелења рускијех коњаника прешла су у зору 24. Априла у једно исто вријеме на више мјеста ријеку Арсачај, што дијели границу између Русије и Турске. Погранична стража турска одмах је похватана. За тимем су отишле двије комбинаване дивизије коњаничке под командом ђенерала кнеза Чав-чавадае. Мјернички пук. Булгмеринг утвр-дио је међутим код Бајандуре мост по капеловом систему преко Арсачаја. Прва и друга бригада кавкаске гренадирске ди-визије прве су прешле преко моста и у-дариле друмом према Кареу. У Алексан-дропољу су тек око 7 сати изјутра знали да је војска прешла преко границе, кад су виђели турске заробљенике који су тамо доведени. Прва партија заробљеника састајала се из 10 турскијех драгона. За неколико тренутака била је цијела варош на ногама. Силан свијет згнуо се да види заробљенике, њихове коње и оружје. За-робљеници су били мирни и разговарали су се лијено са становницима алексан-дропољским. Међутим се заоставша војска сиремала да пријеђе границу. Кад је дошао командант кора држано је све-чано богослужење, прочитан је војски цар-ски манифест и задана наредба за пре-лазак границе. Цијели александропољски кор крене се према Кареу, а тај пут је руској војсци познат још из пређашњијех ратова. Долина око ријеке Арсачаја бјеше преуна кола, топова, кола за чебан и запру, коњаника и пјешадије, и све се то у највећем поредку кретало напријед. Пу-ковнија за пуковнијом пролазила је поред команданта који је стајао код карантене, прешла је преко моста и ушла у непри-тељску земљу.

Непрестано су доћеривани нови за-робљеници, које су представљали ђенералу, па их онда даље одвели. Иза моста био је стрмен узлаз до турског стана. Хиља-дама становника александропољскијех помагали су војци да турају кола са те-ретом и топове уз стрмену обалу. И Јер-менци су били јако одушевљени; стотина-ма их се хватало за лафете, за точкове те су с радосијем усклицима вукли те дивовске терете у вис. И санери су ме-ђутијем градили нов пут, којим је лакше

било излазити. На друму, што води у Каре, указа се једна чета коњаника. На сунцу се блистале британске сабље. Били су то руски драгони, који су пратили једну партију турскијех коњаника. За драгонима су ишли турски Курди и Карахи, који су хтјели да понуде своје услуге «бијелоу цару». — Цијела та гомила, што је бро-јила неколико стотина људи, заустани се пред ђенералом Меликовом. Заробљеници су одведени у варош, а нови својеволци остали су у војци. Заробљени Сувари изгледали су снажни и здрави, имали су лијене коње, али су били лоше одјевени и оружани. Пушке су им биле све још пуне, јер су Турци преласком руске вој-ске били тако изненађени, да нијесу могли ни пушке опалити. Докле је руски штаб испитивао турске официре, њих 7 на броју, почеше становници окол-нијех села да чупају прозоре, врата и даске на карантену, али им руски офици-ри забране; ради одржања реда поставље-на је одмах стража на обали.

Кор је ишао друмом у правцу према Мола-Муси, же је шест врата од границе, први коњак начињен. Војска се настанила у некој широкој долини у брду, а штаб у колибама око команданта кора. Сад тек настаде право званично дјелање штаба: непрестано идоше амо и тамо ордонанси, ађутанти, цар. војници, сеоски становници, официри сваке врсте, писари, козаци, денчници (официрски момци). На све стране чуо се говор, вика, звекот сабаља и ма-муза. У тој ларми и поред слабе свјетло-сти двијух свијећа пријамли су се рапорти, издавали налози, писале денеше и састав-љали извјештаји. Писало се на полскијем столонима, на дуварима, на коњенима и на деђима, јер није било другчије удоб-ности. Свауда су лежале расуте карте, планови, шашири, денеше. Хитац из тона огласи да ваља спавати, музика одсвири једну пјесму, коју је војска тихо и мето-дично пратила, па онда настаде тишина у стану. Међутим је руска кавалерија предузела смјело рекогносцирање, па је изненадним нападајем ухватила без крви цијели турски погранични кордон заједно с коњима и оружјем. Передовна кавале-рија гонила је непријатеља гомилама, те је свуда у наоколо задавала страха. Ка-валерија доведе сутра дан 177 турскијех заробљеника, који су из Мола-Мусе преко Александропоља оправљени у Тифлис. Ови су заробљеници били добро одјевени и нијесу клонули духом. Већ око 5 сати из јутра била је сва војска готова за пут. Авангарда ишла је правце широкијем друмом, а пјешадија с обе стране друма, али је била заклоњена тиралерскијем ланцима. Између појединијех пуковнија ишли су тешки топови, а остраг су се сијали црвени башлици дагестанскијех не-редовијех коњаника. Војска је ишла ла-гано и опрезно. Око колике командантово скупили су се ордонанси, ађутанти и штапски официри. Прочитан је проглас великог кнеза намјесника становницима Јерменске; многи мјештани становници тај проглас. Неки татарски барјактар тумачио је проглас турскијем језиком. Један штапски официр дијелио је екземпларе тога прогласа међу старјешине сеоске. Становници су се владали мирно и апа-тетично.

Заробљеници су међутим једнако доћеривани и даље одправљани уз кли-цање марширајућијих војника. Због вели-ког трена није се могло брзо марширати. Кор, који је ишао подијељен у 2 колоне, прешао је 25. Априла само 7 врата, а 26. Априла 9 врата. Низ кола, која су вукла терет и у која су све по 4 коња била у прегнута, отегао се без краја и конца. Руски напирит новац примало је становништво драговољно за кушљену храну; а турски новци напротив нијесу имали никаква курса.

27. Априла оде војска без отпора у највећем реду из Кисил-Чакчаха у правцу према Цамуслију; штаб је остао у Кисил-Чакчаху до подне, и тек се онда кренуо одатле. Колона пређе ријеку Караханчај (зове се и Каре-Чај), што утиче у Арсачај. Обале те ријеке нијесу тако стрмене; ријека није широка, а дубока је човјску до појаса. Мост није прављен. Кавалерија, артиљерија и триријебу преко воде, а

инфантија (пјешадја) скинула је доње хаљине, повјешала их на бајонете и прегазила ријеку. За последње одјелење на чињен је мост близу села Цамуслија.

Војска пријеђе преко моста и настани се на лијевој обали ријеке Карс-Чаја. Командант заједно са својом свитом дочекао је на мосту војску, која је ишла са свјетом и пјесмом. Свака пуковнија, батаљон, компанија и батерија поздрављена је говором. Особито су дивно изгледале ериванска и грузинска пуковнија. Војска је радосније и громкијем усклицима поздрављала свога команданта.

Доста је сретан избор, што је команда над главнијем кором кавкаске војске предала ђенералу Лорис-Меликову. Исти ђенерал зна потпуно земљиште и пријатељско, кроз које он сада својом војском иде. Још од последњег рата спомињу с поштовањем име његово сви народи у турској Азији. Меликов је за вријеме крвљеног рата командовао неко особито одјелење, које је било састављено из разних живља; у њему је било Јерменаца, Грузинаца, руских и турских поданика, што су из оба стана побјегли, даље Карапаха, Грка и т. д. Меликов се тада одликовао са својом легијом при јуришању на Карс. Пошто је тврђава та била заузета и цијела пашалук карски покорен, била је њему предата управа над Карсом. Радосни усклици, којима је омили воја био дочебан на мосту код Цамуслија били су дакле заслужени и лако су се могли протумачити.

У селу Цамуслију живе Осетини, емигранти из кавкаских гора. Старијашине тога села донијеле су команданту хлеба и соли; у пратњи његовој познали су многе познанике и сроднике. Војска се деливала и братимила са становницима, који одмах донијеше свакојаког јестива. На мосту се начини прави трг, било је свега, што је за јело и пиће, премда је у оближње село Шахадар послана била прокламација, пак су се међутим многи становници поразбојкали. Венерал Меликов заповједи, да разруше куће онијех, што су побјегли; и та је наредба строго извршена. Један Турчин и један Јерменац ишли су војци на руку својом исказима. Код кућа заоставијех становника постављена је стража, а остале куће су уништене ради примјера другима селима.

У три сата после подне пође војска опет даље. Пут је био кривит и стрменит. С лијеве стране дизало се брдо Кара-Гуси, а на подножју и тога бјеше село Инди Дара. Дале се пружало брдо Карајал, које је играло важну улогу у битци код Курук-Даре. Пред селом јерменским Палдирваном, поздравно је војску један јерменски свештеник, који је изишао пред њу у црном орнату са барјацима и иконама.

Становници сеоски поцели су се на кровове својех кућа. Војска прође даље кроз неки сјеновити кланац, и ступи на славно кара-дарско бојиште. Ту је године 1854. шаха Руса потукла до ногу четири пута јачег непријатеља. Ту се војска настани и начини поље телеграф. Штаб се исекуи око руског консуларног агента у Карсу Асад-бег-Једигарова, који се при преласку преко ријеке Карс-Чаја придружи војци и кога су већ држали за изгубљена. Тога је дана руска војска пријешла 10 врта. 28. Априла у 8 сати из јутра остави војска Палдирван и пође према Сакиму.

Преглед новина.

«Политичкој Кореспонденцији» пишу из Цариграда 1. Јунија:

«Глас, да је Ардахан Русима одузет на крај прошарни разне мињене, и метнувши цијело мухамеданско становништво Цариграда, заједно са Султаном и министрима, у право цијанство од радости, пријат је најпосје данас за потпуно неоснован. Разочарење је горко и погодило је најирво одговорност министара, који пустише да се ово просто чување потврђује објављивањем свакидашњих телеграма у службенијем и војенијем новинама, који вијерно саопштаваше причу, што ју је батумски гувернер тобоже добила сад од једнога из Ардахана стијавшега Черкеза, који си за ту измишљотину даде излатити 10.000 пијастара, сад опет од некога другога из Ливане дошавшега ефеудије. За Турке небијаше крај бујице од службенијех депеша више никакве сумње о овом сјајном ратном дјелу, да и најнеповјерљиви морадоше се поклонити пред чином, што је Сафет паша јуче овај сјајни ратни догађај једном циркуларном депешом саопштио несамостранским посланицима (!) у Цариграду него и турским заступницима у Јевропи (!) Посланичка комора закључи своје у благодарност ратном министру и Муса-паши, одважноме освајачу Ардахана (садан Муса-паша већ је био заглавио са свом својом чикавијом код Беџи-ахмеда, кад су га посланици у пар-

ламенту славили! П. У.). Довлен иђаше све добро, кад наједноч тецајем јучерања пополуднева један телеграм батумског заповједника Хасан-Асин-паше учини конач тој цијелој комедији. Услед једнога одављен добивенога налога одасла речени заповједник неколико вјесника, који доише напукат, да се под сваку цијену примакну Ардахану, небили праву истину дознао. Један од ових вјесника, поврати се набрзо у Батум, и постави Хасан-Фасин-пашу у стање, да може амо брзоавити, да се на бедемима Ардахана вије руски барјак, да су Руси забављени послом око укријењења и да су 5000 помоћи к себи добили.

Одма после заузећа Ардахана, одвезоше Руси некуда један дио тамо освојенијех највећих топова са муницијом карекијем путем. Овај случај побуди једнога черкескога болесника, да разнесе глас како су Руси напутили Ардахан, те овај глас за неколико сати досеже до лајне вјесте да су Турци одузели Ардахан Русима. Овај брзојав Хасан-паше страшно поремети сву занешеност од радости и нико неби овием изненађењем дубље потресен, него Султан сам. Он горко предбациваше министрима, особито Сафет-пашу ради његове посланице на заступнице, те се овај ушасни случај узе Султану толико к срцу, да га је ухватила грозница и да је још и данас озбиљно слаб.

У опште сматра се ствар у Азији за врло жалосну и сад се ни најмање недржи до многијех денеша, које све једна другу поричу. Ови брзојави, којима се никада незна за изходно мјесто, потписани су сад од Муктара, сад од заповједника Карса, сад од гувернера у Ерзеруму или од какве друге незнатне службене личности на бојишту. К томе придолази, да се један ратни случај јавља често у више брзојава, тако да је тешко, учинити себи праву слику о положајима војске. Све што се може закључити из ових сакаријех ратних булетина, то је, да се Руси у скунцијем покретима примичу Ерзеруму, дочим Турци, без свакога обранбенога плана изишчу сад овђе сад онђе, да се противнику одуру.»

— Исти ливт има из Петрограда од 9. Јунија овај знајајни и по његово тону без сумње из службеног извора допис:

«Услед саопштења једнога «Тајмсова» дописника из Париза, бави се цијела јевропска штампа са некаквом полуслужбеним нотом књаза Горчакова, коју да носи гроф Шувалов лондонскоме кабинету, и која би се, ако њезин садржај овај одобри, као окружница послала свима властима.

Дозволите ми, да све ове гласове сведем на праву мјеру.

Последњи дипломатски спис, који потече из непосредног саобраћаја између кабинета петроградскога и свето-цемскога, бијаше позната одговорна нота лорда Дербија на окружницу кнеза Горчакова. Петроградски кабинет нехџе да на њу одговарати, јер нађе, да је тон ноте дипломатски «inusite» (необичан) и одвећ опор. Учунтати се у писмену полемику, овђе се избегавало, јер се није хџело правдати за жива дјела, и јер се је овђе дознало, да је оштри тон енглешке ноте био наперен поглавито енглешком народу, да се тиме сакрије сџешарија енглешке владе. Нота Дербијева није ни овога часа одговорена.

Дипломатски одношаји између Русије и енглешке ограничени су тек на саобраћај између лорда Дербија и грофа Шувалова. Употребивши прилику свога допуста, довнесе овај последње образложење «енглешкијех интереса», које није у ничем другом састојало, него што је познато из говора енглешкога државнога секретара нутарњијех дјела, Кро са.

Гроф Шувалов повратио се је са напутцима, који га упумођују за изјаву, да Русија никојим начинем негоји намјере, штогод подузмати против Суецког Каналу или Египту, неналазећи разлога помисли, да би се побуђеним нашла, нешто противно предузети.

Овђе немогаће ни бити те писли, да би се руска акција могла протегнути и на ове стране. Прво леже оне предалеко од правог позоришта рускога дјелствована, а друго нема Русија таке морнарнице, да би могла на Нилу и Сујецком Каналу предузети такву акцију, од које се плаши енглешка.

У погледу дакле тога питања, може се мнимо неспоразумљење сматрати отклоњеним.

Напутци грофа Шувалова ограничавају се дакле на овлаштења за предстојећу изјаву.

О каквој ползуваничној ноти није овђе ништа познато досад, а о окружници нема досад ни спомена, јер за то непосредно са сад никаква повода. Програм руске владе остаје непромијенен исти, како га је цар Александар негда саопштио лорду Лофтусу. Исти још једанпут развијати, налази руски кабинет

после енглешкога одговора сувишњим. Што се тиче друге новинскијех гласова, да Русија у свом «одговору» предвиђа случај, у коме би се могла побуђеном наћи, да мимогред и сам Цариград посједне, мора се примјетити, да све, кад се неби могло, као што се може, порећи постојање многоспомињане «полуслужбене ноте,» да би се руској дипломатији приписивала велика припростоћа, кад си ју држали тако способном, да, прво него је прешла Дунав и минула балканске кланце, већ претреса питање о посједу Цариграда.

— У осталом, није у почетку никаква рата — а он је овога пута напрема јевропској Турској тек при почетку — дипломатски обичај, да би која ратујућа велесила са договорима и обећањима везала себе у војеној акцији и ову отечавала.

У погледу друге, тобоже петроградскијех извјештаја, као, «да Русија тражи јевропски проктеторат над Цариградом после разрушења дарданелскијех утврђења и угушење Црнога Мора,» мора се примјетити, да су исти све прије него израз овђешњијех мјеродавнијех кругова, који одлучно одбијају такву помисао. Кад би се на овђешњем мјеродавном мјесту имао какав спреман и готов програм односно Цариграда то би тешко били готови, да га већ саде открију.

ДОПИСИ.

ПЕТРОГРАД 27. Маја. 1877. год. Глас, који су донијели јучерашњи телеграми, о побједи Црногорца над Турцима код Мартинића и Маљата произвео је овђе најљепши упечаток. Усвијеху црногорског оружја овђе се радују као својом сопственом. У осталом, нико се није сумњао, да ће се Црногорци сада, као и вагда, храбро борити са Турцима; али се мислило обично, да на црногорским границама неће бити бојева све док руска војска непређе Дунаво. Но Турци су вагда похитали, да што прије бајају «савез» са Црногорцима, па су зло прошли као и вајек што су пролазили. Стога су јучерашњи гласови колико обрадовали, толико и изненадили овђешњу публику.

Међутим руска војска најживље се спрема, да пријеђе Дунаво. Прелазак сада већ није далеко. Досада су чињене припреме и с румунске обале показито се слао Турцима дарова из кумбара и топова; по кашто су опет смјели морари као од шале заметали кавгу на Дунаву са Мујама, те их стојицама одправљали Пророку у ценет, да тамо у загрљајима хурџи приме награду достојну њихова јунаштва. Али се никако није озбиљно помислило на прелазак све док Цар неђе војци. Цар је науман, да сам, по примјеру свога оца, преведе руску војску преко Дунава и да јој покаже пут у Цариград. Данашњи телеграми јављају, да је Цар 25. овог мјесеца у вече стигао у Плојеште, главни стан руске војске на Дунаву, же су га дочекали са необичним ентузијазмом, и да је Цар већ прегледао неке дјелове своје храбре војске. С тога, ако не сутра, а оно прекосутра развијеће телеграфска жица по свијету глас о преласку Руса преко Дунава; а кад ви станете читати ове моје врте можда ће већ многе придружавске тврђаве бити у рукама Руса.

Но ако су Руси тако лагано и са сувишном можда опрезношћу покретали се к Дунаву — у Азији су они починили за ово кратко вријеме чудеса. Жиљво и енергички иду они тамо све напријед. Кагизман и Дијадин предали су се без боја Русима одмах у саме почетку војне. Ардахан је узет на јуриш, а с њим и 73 турска топа. Кара-Килис предао им се без боја. Карс је опкољен са свију страна; опћење се околицом му прекраћено — бомбардовање продужава се непрестано. Дјелови руске војске приближују се Ерзеруму и подилазе Батуму. У многим заузетим областима заведена је руска управа. Таки су успјеси рускога оружја до сада у Азији. Какви ће бити даље — није тешко погодити. Опкољени и бомбардовани Карс неће се моћи дуго држати; а за падом Карса брзо ће доћи и пад Ерзерума. То говорим стога, што су обадва та мјеста хрђаво спремна за обрану. Нарочити дописник енглешких новина «Д. Телеграф» представља стање Турака у Азији да не може горе бити. Он је видио у Трапезунту Турске војнике, који су одатле послани у Ерзерум. «Изглед ових људи — вели дописник — био је врло ужасан; на њима је било само њихово сељачко одјеће, и то од самџих крпа савшено. Они су се кретали на пут без мундира и пантроташа, наоружани старинским пушкама, што се пуне одозго. У опште све војничке спреме у Трапезунту сувише су хрђаве, а нарочито превозеће артиљерије. Пут од Трапезунта до Ерзерума није поправљан има већ неколико година, те је искварен тако, да су на многим мјестима сами људи морали вући топове, да их изуку из јаруге

или гљиба. На тај посао силом су натеривани становници околних села. Путници, који су дошли из Ерзерума приповједају, да око 300 круповских топова леже на путу по благу и по јаругама, јер их Турци немогу отуда да изуку. (То је кореспондент доцније и сам видио, те потврђује то). Прије неколико дана на лађама је доведено још 65 топова из Цариграда. Они су стоварени на обали, па ту и сад леже, јер турска власт незна како да их одправи у Ерзерум и Карс због покваренијех путова. Много муниције, што је послано у Ерзерум, побациано је по путу, јер кола на којима су је превозили, нијесу могла проћи по страшним овим путовима. Ето како је стање ствари овђе.»

С друге стране опет из Цариграда телеграфшу да тамо незадовољство расте са сваком даном те се јако боје унутрашње револуције, чему су софте врло вични и вјешти. Влада није већ више у стању да снабдијева војску новцима и храном, јер у каси више ни пребијене мангуре нема. Последњи покушај Портин, да у Лондону нађе зајам, свршио се несрећно по њу. И сама енглџи већ више немогу да узамљују Порти, а други су и одавно престали вјеровати Муји. Мисирски кејив, даље, јавља порти, да све до сада није могао угушити устанак у Дарфуру, области, која је тек прије 2 године присаједињена Мисиру. Тамо је устанак букнуо још у Априлу мјесецу ове године услед јаких турских глоба и јавног отимања. Стога кејив не може послати Порти у помоћ своје војске. При таком стању ствари очевидно је, да се турској царевини брзим корацима смрт приближује.

Турци то и сами врло добро виде и знају. Али им се нема куда: из садашње коже немогу се извући. Заства пророкова и султанова титула — бранивоца вјере — немогу да поврате снагу ослабљеном државном организму као и сва успиљана софта. Немоћ и слабост турака и сувише је очевидна, да би је они могли још сакривати. На румунски проглас о независности Румуније Порта се жалити јевропским велесилама посредством циркулара, који је расаслан пре 2 дана турским посланицима код странијех дворова. Сузеренити свога вазала — врло риједак примјер у повјестици људској! Али кад се не може силом, онда ваља адвокатском војевати. Дали ће турска жалба на румунског кнеза велесилама имати каква усвијеха — ја се сумњам. — Осим, ако Турци држе за усвијех и то, што ће им се мало у Јевропи поемјјати због њихова глупог јадиковања. Очевидно је ствар, да се нико неће дићи, да примора Румуне да робују Турцима. Времена вазалства и сузрелства, времена господарења дизљачке орде над цијелим и просвијеценим народом прошла су без повратка. Жалба има мјесто само онда, кад је основана на правци и праву. Ал како право имају Турци да господаре над Румуницима и другим народима, који су им до сада робовали? Турско господство, или правилније тиранија, над по јермљеним народима оснивало се на физичкој сили, а не на правци, држало се оружијем а не правом, шљедствено, с падом турскога оружја мора пасти и њихово господство. С падом турске тираније иде наредо слобода подјармљених народима. Срби, Бугари и Грци морају такође бити независни, слободни. Српски је народ повукао можда више него нико други у борби са Турцима, па и сада већи дио тога народа дијели мејдан са Мујом, криши ланце ропства и криши пут к слободи народној. Бугари се дижу, да врате Турцима жао за срамоту, а потомци старијех Јелина са жудном ирате напредовање словенског оружја те се непрестано спремају да и сами потраже своја стара права. Ти народи треба да буду слободни, од Порте независни, као и Румуни. Но зато треба и сами да раде. «Слобода се непоклања,» не дарује: њу ваља свака за се да завојује. Срби у кнежевини, и ако су прошле године подијелили велике жервте, и Грци не треба више да оклијевају.

Русија је пошла у рат да нам помогне избавити се од Турака, а не да нас избавља. Она ће истрајати до краја. Али ми несмијемо сећети се прекштенцијем рукама. Било би срамота примити слободу из туђијех шака. Њу ваља задобити сопственим рукама ма и с туђом помоћу.

Русија се неће зауставити по свој прилици док nebude призната пуна слобода и независност свима народима, који се боре сада с Турцима. Кад је пре неколико дана кореспондент «Норда» писао из Петрограда, да Русија ратује само зато, да би се поправило стање хришћана у Турској — онда је јавно мњење руско и сва штампа јавно изразила, да то није истина. Русија ратује несамом за то да се поправи стање хришћана у Турској, већ да им се да слобода и да се укине Турско господство. А да би се укинула турска тиранија ваља Турцима продиктирати мир у Цариграду. П. Остоић.